

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

“РЎЙХАТГА ОЛИНДИ”

№ ВМ – 343 – 5А340801 – 2.01

“1” ИЮЛЬ 2003 й.

“ТАСДИҚЛАНДИ”
Ўзбекистон Республикаси
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги

“8” ИЮЛЬ 2003 й.

**МАРКАЗИЙ БАНКДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ АСОСЛАРИ
фанидан
ДАСТУР**

**Олий таълимнинг 340000 –“Бизнес ва бошқарув” таълим
соҳасидаги 5А340603 – “Молия, пул муомаласи ва кредит”
магистратура мутахассислиги учун**

Ташкент – 2003

Тузувчилар: к.ўқ. У. Ортиқов
к.ўқ. М. Кенжаев
Такризчилар: и.ф.д., проф. А.Қ. Қодиров
к.ўқ. Н. Эрназаров

"Марказий банкда бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш асослари" фани етакчи мутахассислик фанларидан бири бўлиб, унда Марказий банкда бухгалтерия ҳисоби ва унинг вазифалари, Марказий банк ҳисобварақлар режаси, банк баланси, Марказий банкда ҳисоб ва ҳужжатлар айланишини ташкил қилиниши, ҳукуматнинг вакиллик ҳисобрақамларига хизмат кўрсатиш билан боғлиқ мавзулар, шунингдек Марказий банкда бажарадиган барча операцияларнинг бухгалтерия ҳисоби ва расмийлаштирилиши ёритиб берилади.

Предмет "Основы организации бухгалтерского учета в центральном банке" один из ведущих спец предметов, в котором даются темы где раскрываются основы бухгалтерского учета в центральном банке, задачи бухгалтерского учета, план счетов бухгалтерского учета Центробанка, баланс центрального банка и порядок его составления, организация учета и документооборота в центральных банках, наряду с этим даются порядок учета и оформления всех операций совершаемых центральным банком.

The subject "Operation technology and accounting in banks" is one of the leading special subjects. It consists of studying different items belong to finding out bases of accounting in banks, tasks of accounting, plan of accounting of the Central Bank and other commercial banks, balance sheet of bank and the other of it's composing, organization of accounting and document circulation in banks, and in addition to these tasks this subject studies the order of accounting and the forming of all operations made by bank.

Дастур Тошкент Молия институти Илмий Кенгашида муҳокама қилинган ва нашрга тавсия этилган (2003 йил 25 апрель 9-сонли баённома).

Дастур Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги олий ўқув юртлариаро илмий-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгаш мажлисида муҳокама қилинган ҳамда нашрга тавсия этилган (2003 йил 1 июль 37-сонли мажлис баёни).

1. СЎЗ БОШИ

"Марказий банкда бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш асослари" фанини ўзлаштириш ва ўрганишдан мақсад

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 16 августдаги 343-сонли қарорига асосан тасдиқланган давлат таълим стандартига асосан "Марказий банкда бухгалтерия ҳисобинини ташкил этиш" фани ўқитилади.

"Марказий банкдаги бухгалтерия ҳисоби туғрисида чуқур тушунчага эга бўлиш, ушбу бухгалтерия ҳисобини юритишда қўлланиладиган ҳисобрақамлар режасини, унинг бўлимлари ва ушбу бўлимлардаги ҳисобварақларнинг хусусиятларини, ҳамда амалга ошириладиган операциялар бўйича бухгалтерия ҳисобининг юритилишининг, ҳисобот тузиш туртибини, шунингдек тижорт банкларида юритиладиган бухгалтерия ҳисобига нисбатан фарқли томонлари ва хусусиятларини аниқлаб олишни талаб қилади бу ўз навбатида республика эмиссия маркази ҳисобланган Марказий банкнинг бухгалтерия ҳисобининг имкониятлари ва ўрнини халқ хўжалигида беқиёс эканлигини ҳамда муҳим аҳамият эга эканлигини асосайти.

Фан бўйича талабаларнинг билимига, уқувига ва кўникмасига қўйиладиган талаблар

- талабалар фанни ўрганиш даврида ҳар бир ўтиладиган мавзу бўйича ўқитувчи томонидан сўраладиган "таянч" ибора, тест саволларига жавоб бериб, тегишли масалани еча олиши;
- ўқиш даврида ёзма назорат ишларини бажариши ва рефератлар тайёрлаш;
- фанни ўзлаштириш натижасида ва келажакда талаба бухгалтерия ҳисобида бўладиган ўзгаришларни таҳлил қилиш.

Ўқув режасидаги бошқа фанлар билан алоқаси

"Марказий банкда бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш асослари" фани "Банкларда операцион техника ва бухгалтерия ҳисоби", "Бухгалтерия ҳисоби", "Пул, кредит ва банклар", "Банк иши", "Банк фаолиятининг таҳлили", "Банк статистикаси" ва "Банк аудити" каби фанлар билан узвий боғлиқдир.

Фанни ўқитишдаги янги технологиялар

- саволларини тузиш ва уларга жавоб бериш шаклида жорий ва оралик назоратларини уюштириш;
- "таянч" ибораларни ишлаб чиқиб, талабалардан уларни чуқур ўзлаштиришни таъминлаш;
- амалий машғулотларда марказий банкда бухгалтерия ҳисобини юритишга оид "Иш ўйиларини" қўллаш;

Фанни ўқитишнинг семестрлари ва услубий кўрсатмалар

"Марказий банкда бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш асослари" фанини ўқитиш намунавий ўқув режасининг 1-семестрида бажарилади.

Услубий кўрсатмалар:

- фан мавзулари бўйича ечиладиган масалалар тўпламидан фойдаланиш;
- ҳар бир мавзу бўйича жадвал, чизма ва графиклар тайёрлаб, дарсда кўргазма шаклида фойдаланиш ва бошқалар.

Умумий ва ўқув ишлари турлари бўйича ҳажм

Олий касбий таълимнинг давлат стандартларида мазкур курсга 80 соат ҳажмида вақт ажратилган. Уларнинг 40 соати маъруза, 40 соати амалий машғулотлар, 40 соати мустақил таълимдир.

2. ФАН ДАСТУРИ

Марказий банкда бухгалтерия ҳисобининг асослари ва аҳамияти

Марказий банк бухгалтерия ҳисобининг моҳияти ва уни ташкил этишнинг аҳамияти. Бозор муносабатлари шароитида Марказий банк бухгалтерия ҳисобининг вазифалари. Марказий банкнинг бухгалтерия ҳисобининг аҳамияти. *Марказий банк бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш асослари.*

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида ҳисоб операцион ишларини ташкил этиш

Бухгалтерия ҳисоби, ҳисоботи ва давлат бюджетининг кассавий ижроси департаментининг таркиби. Департамент ишчи ходимларининг мажбуриятлари ва уларнинг иш тартиби. *Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг ҳисобварақлар режаси ва унинг тузилиши.* Ушбу ҳисобварақлар режасини Ўзбекистон тижорат банкларининг ҳисобварақлар режасидан ўзига хос фаркли ва ўхшашлик хусусиятлари.

Марказий банкда синтетик ва аналитик ҳисобни асосий ва қўшимча дафтарларда юритилиши.

Марказий банкда қўлланиладиган ҳужжатлар, ҳужжатларни айланиши ва ички назорат

Марказий банкда қўлланиладиган меъёрий ҳужжатларни турлари. Ҳужжатларнинг тартибли айланиши ва бухгалтерия ҳужжатларини сақлаш тартиби. *Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида ички назоратни ташкил этиш тартиби.*

Банклараро ҳисоб-китобларни ташкил этиш ва уларнинг ҳисоб-китоб марказида ҳисобининг юритилиши

Марказий банк ва унинг вилоят бошқармаларидаги ҳисоб-китоб марказлари ва уларнинг вазифалари. *Ҳисоб-китоб марказларида бухгалтерия ҳисобини юритилиши ва ишлатиладиган асосий ҳисобрақамларига тавсифнома.* Бир ҳисоб-китоб марказидаги банklar ўртасидаги ҳисоб-китоблар. Турли ҳисоб-китоб марказидаги банклараро ҳисоб-китоблар. Банклараро ҳисоб-китобларнинг ҳар кунлик ёпилиши.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг ссуда операциялари

Марказий банкнинг банкларнинг банки сифатидаги фаолияти. Марказий банк томонидан тижорат банкларини кредитлаш тартиби. *Марказий банкнинг кредит ресурсларининг манбалари ва ссуда турлари.* Марказий банк томонидан берилган ссудаларни расмийлаштирилиши тартиби ва ҳисоби. Ссудалар учун фоиз харажатлари. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан берилган ссудаларни қайтарилиши билан боғлиқ операциялар ҳисобининг юритилиши.

Марказий банкда қимматли қоғозлар билан операциялар ва уларни ҳисоби

Марказий банкнинг қимматли қоғозлар бозоридаги иштироки. *Марказий банк қимматли қоғозлари ва облигациялар ҳисобининг юритилиши тартиби.* Қимматли қоғозлар савдоси бўйича ҳисоб-китобларининг бухгалтерия ҳисобини асосий аспекти. Чет эл қимматли қоғозларининг ҳисоби. Қимматли қоғозлар бозорида Марказий банк операцияларининг турлари.

Марказий банкнинг эмиссия касса операциялари ва унинг бухгалтерия ҳисоби

Марказий банкнинг касса операциялари ва уларнинг ҳисоби. Эмиссия операциялари турлари. *Марказий банк эмиссия операцияларнинг бухгалтерия ҳисоби.* Марказий банкнинг захира фондларини ҳисоб касса марказларида ташкил этиш. Марказий банк ҳисоб-китоб марказларида ташкил этилган захира фондларидан фойдаланиш тартиби.

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ижроси бўйича операцияларни расмийлаштириш ва ҳисоби

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ижроси бўйича операцияларнинг ўзига хос хусусиятлари. Давлат бюджети даромадлари бўйича бухгалтерия ҳисобининг юритилиши. Давлат бюджети харажатлари бўйича ҳисобварақлар ва улар ёрдамида бухгалтерия ҳисобининг юритилиши. Республика Марказий банкида бюджет касса ижроси ҳисоботларининг жамланиши ва таҳлили. Бюджет касса ижроси ҳисоботларини жойларда текширувини амалга ошириш.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида банк ички операциялари, даромадлари ва харажатларини ҳисоби

Банкнинг асосий фондларининг ҳисоби. Асосий воситаларни сотиб олиш, қайта баҳолаш, уларнинг ҳисобдан чиқарилиши ва улар ижараси бўйича бухгалтерия ҳисобини юритилиши. Номоддий активлар ҳаракати ва уларни ҳисобини юритилиши. Кам баҳоли ва тез эскирувчи буюмлар ҳисобини юритиш. *Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг даромадларини ҳисоби.* Банк харажатлари ва унинг таркиби ҳамда ҳисобини юритилиши.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида бухгалтерия ҳисоботи

Марказий банк ва тижорат банклари ҳисоботларини тузиш тартиби. *Марказий банкнинг бухгалтерия ҳисоботи ва унинг тузилиши, турлари.* Тижорат банкларидан ҳисоботлар қабул қилиш тартиби. Бухгалтерия ҳисоботини банкларда сақлаш тартиби. Тижорат банкларидан қабул қилинадиган ҳисоботларнинг турлари, ҳисоботларга қўйиладиган талаблар.

3. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРНИНГ МАВЗУЛАРИ

Марказий банкда бухгалтерия ҳисобининг асослари ва аҳамияти

Бозор муносабатлари шароитида Марказий банк бухгалтерия ҳисоби ва унинг вазифалари. Марказий банкнинг бухгалтерия ҳисобининг аҳамияти. Марказий банк бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш асослари*.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида ҳисоб операцияларини ташкил этиш

Бухгалтерия ҳисоби, ҳисоботи ва давлат бюджетининг кассавий ижроси департаментининг таркиби. Департамент ходимларининг мажбуриятлари ва уларнинг иш тартиби. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг ҳисобварақлар режаси ва унинг тузилиши*. Ушбу ҳисобварақлар режасини Ўзбекистон тижорат банклари ҳисобварақлар режасидан ўзига хос фарқли ва ўхшашлик хусусиятлари.

Марказий банкда синтетик ва аналитик ҳисобни асосий ва қўшимча дафтарларда юритилиши*.

Марказий банкда қўлланиладиган ҳужжатлар, ҳужжатлар айланиши ва ички назорат

Марказий банкда қўлланиладиган ҳужжатларнинг турлари*. Ҳужжатларнинг тартибли айланиши ва бухгалтерия ҳужжатларини сақлаш тартиби. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида ички назоратни ташкил этиш тартиби*.

Банклараро ҳисоб-китобларни ташкил этиш ва уларнинг ҳисоб-китоб марказида ҳисобининг юритилиши

Марказий банк ва вилоят бошқармалар ҳисоб-китоб марказларини ташкил этилиши ва уларнинг вазифалари. Ҳисоб-китоб марказларида бухгалтерия ҳисобини юритилиши ва ишлатиладиган асосий ҳисобрақамларига тавсифнома*. Бир ҳисоб-китоб марказидаги банклар ўртасидаги ҳисоб-китоблар. Турли ҳисоб-китоб марказидаги банклараро ҳисоб-китоблар. Банклараро ҳисоб-китобларнинг ҳар кунлик ёпилиши.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг ссуда операциялари

Марказий банкнинг кредит ресурсларининг манбалари ва ссуда турлари*. Марказий банк томонидан берилган ссудаларни расмийлаштирилиши ва ҳисоби. Ссудалар учун фоиз харажатлари.

Марказий банкда қимматли қоғозлар билан операциялар ва уларни ҳисоби

Марказий банк қимматли қоғозлари ва облигациялар ҳисобининг юритилиши*. Қимматли қоғозлар савдоси бўйича ҳисоб-китобларининг бухгалтерия ҳисоби. Чет эл қимматли қоғозларининг ҳисоби.

Марказий банкнинг эмиссия касса операциялари ва унинг бухгалтерия ҳисоби

Марказий банкнинг касса операциялари ва уларнинг ҳисоби. Эмиссия операциялари ва унинг турлари. Марказий банк эмиссия операцияларнинг бухгалтерия ҳисоби*. Марказий банкнинг заҳира фондлари.

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ижроси бўйича операцияларни расмийлаштириш ва ҳисоби

Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ижроси бўйича операцияларнинг ўзига хос хусусиятлари*. Давлат бюджети даромадлари бўйича бухгалтерия ҳисобининг юритилиши. Давлат бюджети харажатлари бўйича ҳисобварақлар ва улар ёрдамида бухгалтерия ҳисобининг юритилиши. Республика Марказий банкида бюджет касса ижроси ҳисоботларининг жамланиши ва таҳлили.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида банк ички операциялари, даромадлари ва харажатларини ҳисоби

Банкнинг асосий фондларининг ҳисоби*. Асосий воситаларни сотиб олиш, қайта баҳолаш, уларнинг чиқиб кетишини ва улар ижараси бўйича ҳисобини юритилиши. Номоддий активлар ҳаракати ва уларни ҳисобини юритилиши. Кам баҳоли ва тез эскирувчи буюмлар ҳисобини юритиш. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг даромадларини ҳисоби. Банк харажатлари ва унинг таркиби ҳамда ҳисобини юритилиши*.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида бухгалтерия ҳисоботи

Марказий банкнинг бухгалтерия ҳисоботи ва унинг тузилиши, турлари*. Тижорат банкларидан ҳисоботлар қабул қилиш тартиби. Бухгалтерия ҳисоботини банкларда сақлаш тартиби.

4. ТАВСИЯ ЭТИЛАЁТГАН МАВЗУЛАР БЎЙИЧА КЎРГАЗМА НАМОЙИШ МАТЕРИАЛЛАРИ: ИНФОРМАЦИОН ТЕХНИК ВОСИТАЛАР

Интернет сайтлари: www.bizbook.ru, www.chtivo.ru.

Аудио видео жихозлар - мавзуга багишланган видео кассеталар.

Кодоскоп орқали кўрсатиладиган слайдлар:

- Марказий банкда бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш асослари мавзуси бўйича 2 та слайд;
- Марказий банк баланси мавзуси бўйича 2 та слайд;
- Ҳисоб-китоблар марказлари фаолияти мавзуси бўйича 4 та слайд.

Баъзи мавзуларни ўқитишда аудио ва видео техника воситаларидан фойдаланилади.

5. ЎЗЛАШТИРИШНИНГ НАЗОРАТИ

Фан бўйича талабаларнинг ўзлаштиришларини баҳолаш семестр (ўқув йили) давомида мунтазам равишда олиб борилади ва қуйидаги турлар орқали амалга оширилади:

- жорий баҳолаш (ЖБ) 35%;
- оралик баҳолаш (ОБ) 35%;
- якуний баҳолаш (ЯБ) 30%.

ЖБ ва ОБ турлар ва белгиланган баллар миқдори (ўқув режасида фанга семестр (ўқув йили) учун ажратилган соатнинг) 70%, якуний баҳолаш эса 30% миқдорида белгиланади.

Фан бўйича дастур тўла ўтилгандан кейин ЯБда тингловчи "ёзма иш" усулида (ўқув режасига кўра) ўтказилади.

Таянч тушунчаларига асосланган (ёзма иш) усулини ўтказиш тартиби "Рейтинг тузишнинг якуний баҳолаш босқичида" "ёзма иш" усулини тадбиқ этиш бўйича Намунавий низом билан белгиланади.

Семестр ўқув йили давомида ўқитилган фан бўйича максимал, 55 ва ундан юқори фоизни тўплаган талаба қониқарли ўқиётган деб ҳисобланади. Фан бўйича максимал баллнинг 55% идан кам балл тўплаган талаба қониқарсиз ўқиётган (қарздор) деб ҳисобланади.

Семестр давомида фан бўйича тўпланган баллар қуйидаги ўзлаштириш кўрсаткичлари билан баҳоланади:

- 86 - 100 "аъло" - 68,8 - 80,0 балл;
- 71 - 85 - "яхши" - 56,8 - 68,0 балл;
- 55 - 70 - "қониқарли" - 44,0 - 56,0 балл.

6. АДАБИЁТЛАР

Асосий адабиётлар

1. "Ўзбекистон Республикаси Марказий банк тўғрисида"ги Қонуни. Т. 1995 й. 26 декабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Банклар ва банк фаолияти тўғрисида"ги Қонуни. 1996 й. 25 апрел.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ҳисоб-китоблар механизмини такомиллаштириш ва республика ҳамда маҳаллий бюджетларга тўловларнинг ўз вақтида келиб тушишини рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони. 1998 й. 4 феврал.
4. Ўзбекистон республикаси президентининг фармонлари 1995 й 5 январдан 2001 йил 1 январгача. - Т.: Адолат, 2000.
5. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкида юритиладиган ҳисобварақлар режаси (289 х/р). - Т., 2000.
6. Ўзбекистон Республикаси тижорат банкларининг бухгалтерия ҳисобининг ҳисобварақлар режаси (290 х/р).
7. Ўзбекистон Республикасида "Нақд пулсиз ҳисоб-китобларни ташкил қилиш ҳақида"ги 60-сонли Низом. 1998 й. 27 июн.
8. Ўзбекистон Республикаси банкларида очиладиган банк ҳисобварақлари ҳақидаги 1-сонли йўриқнома. 2001 й. 6 октябр.
9. Ўзбекистон Республикаси банкларида бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботи тўғрисидаги 61-сонли йўриқнома. 1997 й. 5 сентябр.
10. Абдуллаева Ш.З. Пул, кредит ва банклар. - Т.: Молия, 2000.
11. Абдуллаева Ш.З., Наврузова К.Н. Банкларда бухгалтерия ҳисоби асослари. Ўқув қўлланма. - Т.: ТМИ, 2002.
12. Банковское дело: Управление и технология: Учеб. пос. для ВУЗов. Под ред. проф. А.Н. Товашева. - М.: Юнити-Дана, 2001.
13. Банки и банковское дело / Под. ред. И.Т. Балабанова - С-Пб Питер, 2001.
14. Братко А.Г. Банковское право: Теория и практика. -М.: ПРИОР, 2000.
15. Деньги, Кредит, Банки. Ценные бумаги. Практикум: Учеб. пос. для вузов - Под ред. Е.Ф. Жукова. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.
16. Иминов О.К. Кредитный механизм современных условиях. - Т.: ТГЭУ, 2000.
17. Иқтисодий йўналишлар чораклик нашр. Ўзбекистон. Апрель-июнь. 2001 йил.
18. Казимагомедов А.А., Ильясов С.Н. Организация денежно-кредитного регулирования. - М., 2001.
19. Козлова Е.П., Бабченко Т.Н. Сборник корреспонденции счетов бухгалтерский учета по новому учетному плану. - М., 2001.
20. Муругова И.А., Наврузова К.Н. Основы бухгалтерского учета в банках. - Т., 2001.
21. Парфенов К.Г. Банковский учет и операционная техника в коммерческих банках. - М., 2001.
22. Парфенов К.Г. Себестоимость в банках. Сборник нормативных документов. - М., 2002.
23. Попков В.В. Банки на переходе. - М., 2001.
24. Савчук В.П. Примекко С.И. Величко Е.Г. Анализ, разборка инвестиционных проектов: Учеб. пос. - Киев: Эльга, 1999.
25. Стоянова Е.С. и др. Управление оборотным капиталом. - М.: ВО Перспектива, 1998.
26. Тавасиев А.М. и др. Расчетные и кассовые услуги в банках. - М., 2000.
27. Эргашев Х.Х. Учет денежных средств, расчетных и кредитных операций. - М., 2000.

28. Шеремет А.Д. Финансовы анализ в комерческом банке. - М.: Финансы и статистика, 2000.

29. Интернет сайтлари:

- www.banking.com - минтақавий банклар, ассоциациялар ва нашриётлар бўйича банк саноати ресурслари директорлиги.
- www.banking.com/aba - Америка банклари ассоциацияси.
- www.state.ct.us/dob - коннектикут банклари ва кредит бирлашмалари, кредит муассасалари ва кўриқлаш саноатини бошқаради.
- www.arraydev.com/commerce/JIBC - интернет банкинг ва коммерция журнали.
- www.bankingtech.com - банк технологиялари.

Қўшимча адабиётлар

1. Пул массаси ўсишини чеклаш ва молия интизомига риоя этиш масъулиятини ошириш чора-тадбирлар тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Тошкент, 2002 й. 30 март.
2. Ўзбекистон Республикаси банклари ўртасида электрон тўлов тизими бўйича ҳисоб-китобларни юритиш ҳақидаги 1010-сонли Низом. 2001 й. 15 феврал.
3. Банкларни тугатиш тўғрисидаги 240-сонли Низом. 1996. 20 июл.
4. Депозиторлар миллий ахборот базаси ҳақидаги 263-сонли Низом. 1996 й. 3 октябрь.
5. Тижорат банклари бухгалтерия ҳисоб варақлари бўйича фоиз ҳисоблаш тартиби ҳақидаги 145-сонли Низом. 1996 й. 20 сентябрь.
6. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида тижорат банклари томонидан факторинг операцияларини бажариш тартиби тўғрисидаги 326-сонли Низом. 1997 й. 15 март.
7. Ҳисоб-китоб марказлари фаолиятини ташкил этиш бўйича 400-сонли йўриқнома. 1998й. 6 июл.
8. Тижорат банкларининг қимматли қоғозлар бўйича бухгалтерия ҳисобини юритиш тартиби. 1996 й. 20 сентябр.
9. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. - Т.: Ўзбекистон, 1997.
10. Абдуллаева Ш.З Банк иши. Ўқув қўлланма. - Т.: ТМИ, 2001.
11. Грязнова А. Финансово-кредитный энциклопедический словарь. - М.: Финансы и кредит, 2002.
12. Жарковская Е. Банковское дело. Курс лекций. Омега-Л, 2002.
13. Муллажонов Ф. Банк тизими, - Т.: 2001.
14. Островская О. Банковское дело. Толковый словарь. Гелиос АРВ. 2001.
15. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. - М., 2002.